

Зикрнинг сийғалари

16:43 / 06.12.2025 1431

Қавл – ибора ила адо этиладиган зикрлар иккига: Қуръон ва Суннатда сийғаси – лафзлари келган ва мазкур икки манбада сийғаси келмаган зикрларга тақсимланади.

Аввало, Қуръони Каримнинг ўзи бутунлигича зикрдир. Унинг исталган бир оятини ўқиган одам кўплаб савобларга эришади. Қолаверса, Қуръони Каримнинг ўзида баъзи муносабатларга боғланган зикрлар ҳам бор.

Мисол учун, Қуръони Каримнинг тиловатини бошлайдиган кишига истиъоза айтиш амр қилинган.

Аллоҳ таоло «Наҳл» сурасида:

«Қачон Қуръон ўқисанг, Аллоҳдан қувилган шайтондан паноҳ сўрагин», деган (98-оят).

Яъни «Аввал «Аъзу биллаҳи минаш шайтонир рожийм»ни айтиб туриб, кейин Қуръон қироатини бошлагин». «Аъзу биллаҳи»ни айтиш тилни Қуръони Карим тиловати учун поклайди. Кишини Аллоҳнинг Китоби – Қуръони Каримни ўқишга тайёрлайди. Шайтоннинг васвасасидан сақлайди. Бутун вужуди ва шуурини Аллоҳ томон буради. Уламоларимиз «Қуръон ўқишни бошламоқчи бўлган ҳар бир инсонга «Аъзу биллаҳи»ни айтиш вожиб», деган ҳукмни ушбу ояти каримадан чиқарганлар. Бу Аллоҳнинг амридир. Аллоҳнинг амри эса ҳар бир мўминга вожибдир. Уни қилмаган одам гуноҳкор бўлади.

Суннатдаги зикрлар қачон ва қаерда бўлса ҳам айтилаверадиган ҳамда бирор муносабат ёки ҳодисага боғланган бўлади.

Қуръони Карим ва Суннатдаги зикрлар жуда кўп бўлиб, баъзи уламолар уларга алоҳида китобларни ҳам бағишлаганлар. Мисол тариқасида имом Нававийнинг «ал-Азкор» ва Сиддиқ Ҳасанхоннинг «Нузулул Аброр» китобларини эслаб ўтишимиз мумкин.

Нафл зикрларнинг афзали Қуръони Карим қироатидир. У ўзида барча зикрларни жамлагандир. Албатта, Аллоҳ каломининг бошқа каломлар устидан фазли Аллоҳ таолонинг ўз бандалари устидан бўлган фазли кабидир. Шунинг учун ҳам Аллоҳ таоло Қуръони Каримни энг улуғ ибодат – намозда қироат қилишни фарз қилган.

Кўплаб ҳадиси шарифларнинг иттифоқ қилишича, Қуръони Каримдан кейинги энг афзал зикр – тўрт калима: «Субҳаналлоҳи, вал ҳамду лиллаҳи, ва лаа илааҳа иллаллоҳу, валлоҳу акбар»дир.

Шунинг учун зокирликни истаган одам аввал Қуръони Каримнинг қироатини маромига етказди. Кейин вақти ва имкони бўлса, тўрт калимани ва улардан сўнг бошқа зикрларни ўрнига қўяди.

Қуръони Карим ва Суннатда келмаган зикрлар

Умумий тарздаги зикрда кишилар тарафидан айтилган, Аллоҳ таолога мақтов маъносини билдирган, нуқсон маъносини ичига олмаган зикрни қилиш жоиз. Бу жумлага саҳобаи киромларнинг ўзлари қилган дуолар ҳам киради.

Албатта, ривоятларда келган зикрларни қилиш одамлар ихтиро қилган зикрни қилишдан афзал бўлади.

Бу ҳақда имом Нававий қуйидагиларни айтади:

«Яхшилик ва фазл Китоб ва Суннатдаги асарларга эргашишдир. Бу иккисида барча вақтларга кифоя қиладиган нарса бордир. Бизнинг асҳобларимиз шунга юрганлар. Машойихларнинг вирдлари ва ҳизблари ила машғул бўлишнинг ҳечқиси йўқ, улар ҳам бўлаверади».

Машҳур ҳанафий фақиҳ Ибн Обидийн раҳматуллоҳи алайҳи:

«Намозда ёдланган дуони қилиш лозим. Аммо бошқа вақтларда эсга тушган нарса ила дуо қилса бўлаверади», деган.

Муайян муносабатларда ўзича дуо қилиш

Аввал ҳам айтиб ўтилганидек, аслида муайян муносабатларда Қуръони Карим ва Суннатда келган зикрларни қилиш афзал. «Ўзича зикр қилишнинг ҳукми нима?» деган саволга эса иккига бўлиб жавоб берилади.

1. Агар зикр ибодатнинг рукни ёки вожиби бўлса, унинг ўрнига бошқа лафзни келтириш мутлақо мумкин эмас. Мисол учун, азоннинг ёки намознинг зикрларини ўзгартириб бўлмайди. Азоннинг лафзлари, намозда ўқиладиган сура ва такбиру тасбеҳларни ўзгартириш мумкин эмас.

2. Зикр мустаҳаб бўлса, уни ўзгартириш мумкин ёки мумкин эмаслиги ҳақида бир оз тафсилот бор.

Ривоятда келган зикрни қилиш афзал. Аммо ундан бошқа лойиқ зикрни айтиш ҳам жоиз.

Бунга мисол тавоф вақтидаги зикрдир. Ривоят қилинган зикрни айтса, яхши. Аммо ундан бошқасини айтиш ҳам жоиз. Ундан қироат қилиш афзал.

Демак, тавофдаги зикрнинг афзали ривоятда келган зикр, кейин Қуръони Карим қироати ва охири ривоят қилинмаган бўлса ҳам, шу мақомга лойиқ бўлган бошқа зикрлардир.

Агар бирор муносабат билан қилинадиган зикр ривоятларда келмаган бўлса ҳам, шу муносабатга лойиқ зикрларни қилиши жоиздир. Бунга ийд билан табриклаш мисол бўлади.

«Дуррул Мухтор» китобининг соҳиби бу ҳақда «Ийд билан «Аллоҳ биздан ҳам, сиздан ҳам қабул қилсин», деб табриклаш мункар эмас», деган.

Мазкур китобнинг шарҳчиси Ибн Обидийн раҳматуллоҳи алайҳи «Бунинг айтилишининг сабаби Абу Ҳанифа ва унинг асҳобларидан бирор нарса ривоят қилинмагандир», деган.

«Ҳадис ва ҳаёт» китобининг 35-жузи

Ўзбекистон Республикаси Дин ишлари бўйича қўмитанинг 2023 йил 2 августдаги 02-07/6202-рақамли хулосаси асосида тайёрланди.